

معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و سنجش مهارت

دفتر پژوهش، طرح و برنامه‌ریزی درسی

استاندارد آموزش شغل

مددیار بازپروری اعتیاد

گروه شغلی

خدمات آموزشی

کد ملی آموزش شغل

۳	۴	۱	۲	۳	۰	۴	۹	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱
ISCO-۰۸				سطح مهارت	شناسه گروه			شناسه شغل			شناسه شایستگی			نسخه

۱/۵۳۹/۵۳۳۹

تاریخ تدوین استاندارد: ۱۳۸۹/۶/۱

نظارت بر تدوین محتوا و تصویب : دفتر طرح و برنامه های درسی

شماره ملی شناسایی شغل : ۵۳۲۹/۲

شروع اعتبار : ۸۹/۶/۱

پایان اعتبار : ۹۴/۶/۱

اعضاء کمیسیون تخصصی برنامه ریزی درسی رشته خدمات آموزشی :

حوزه های حرفه ای و تخصصی همکار برای تدوین استاندارد شغل و آموزش :
جمعیت خیریه تولد دوباره

فرآیند اصلاح و بازنگری :

آدرس :

تهران - خیابان آزادی، خیابان خوش شمالی، نبش نصرت، ساختمان شماره ۲، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، شماره ۲۵۹

دورنگار ۶۶۹۴۴۱۱۷ تلفن ۶۶۵۶۹۹۰۰

تهیه کنندگان استاندارد شغل و آموزش

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک	رشته تحصیلی	سابقه‌ی تجربی مرتبط
۱	آقای فروهر تشویقی	سیکل	-	
۲	آقای عباس دیلمی زاده	کارشناسی ارشد	آمار	
۳	آقای دکتر رابرت فرنام	دکتر	اعصاب و روان	
۴	خانم معصومه معارف وند	دکتر	مددکاری اجتماعی	
۵	آقای دکتر مصطفی اقلیما	دکتر	علوم اجتماعی و توسعه	
۶	خانم منظر رزاقی	کارشناسی ارشد	جامعه شناسی	
۷	آقای یوسف کشاورز	کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	
۸				
۹				
۱۰				
۱۱				
۱۲				
۱۳				
۱۴				
۱۵				

تعاریف :

استاندارد شغل :

مشخصات شایستگی ها و توانمندی های مورد نیاز برای عملکرد موثر در محیط کار را گویند در بعضی از موارد استاندارد حرفه ای نیز گفته می شود .

استاندارد آموزش :

نقشه‌ی یادگیری برای رسیدن به شایستگی های موجود در استاندارد شغل .

نام یک شغل :

به مجموعه ای از وظایف و توانمندی های خاص که از یک شخص در سطح مورد نظر انتظار می رود اطلاق می شود .

شرح شغل :

بیانیه ای شامل مهم ترین عناصر یک شغل از قبیل جایگاه یا عنوان شغل ، کارها ارتباط شغل با مشاغل دیگر در یک حوزه شغلی ، مسئولیت ها ، شرایط کاری و استاندارد عملکرد مورد نیاز شغل .

طول دوره آموزش :

حداقل زمان و جلسات مورد نیاز برای رسیدن به اهداف یک استاندارد آموزشی .

ویژگی کارآموز ورودی :

حداقل شایستگی ها و توانایی هایی که از یک کارآموز در هنگام ورود به دوره آموزش انتظار می رود .

ارزشیابی :

فرآیند جمع آوری شواهد و قضاوت در مورد آنکه یک شایستگی بدست آمده است یا خیر ، که شامل سبب بخش عملی ، کتبی عملی و اخلاق حرفه ای خواهد بود .

صلاحیت حرفه ای مربیان :

حداقل توانمندی های آموزشی و حرفه ای که از مربیان دوره آموزش استاندارد انتظار می رود .

شایستگی :

توانایی انجام کار در محیط ها و شرایط گوناگون به طور موثر و کارا برابر استاندارد .

دانش :

حداقل مجموعه ای از معلومات نظری و توانمندی های ذهنی لازم برای رسیدن به یک شایستگی یا توانایی . که می تواند شامل علوم پایه (ریاضی ، فیزیک ، شیمی ، زیست شناسی) ، تکنولوژی و زبان فنی باشد .

مهارت :

حداقل هماهنگی بین ذهن و جسم برای رسیدن به یک توانمندی یا شایستگی . معمولاً به مهارت های عملی ارجاع می شود .

نگرش :

مجموعه ای از رفتارهای عاطفی که برای شایستگی در یک کار مورد نیاز است و شامل مهارت های غیر فنی و اخلاق حرفه ای می باشد .

ایمنی :

مواردی است که عدم یا انجام ندادن صحیح آن موجب بروز حوادث و خطرات در محیط کار می شود .

توجهات زیست محیطی :

ملاحظات است که در هر شغل باید رعایت و عمل شود که کمترین آسیب به محیط زیست وارد گردد.

نام شغل : مدیر بازرسی اعتبار

شرح شغل :

این شغل در حیطه مشاغل خدماتی و در حوزه خدمات آموزشی قرار دارد ، توانایی های این شغل شامل : ارائه مشاوره فردی در زمینه درمان و پیشگیری اعتیاد به معتادان ، راهنمایی معتادان ، ارائه مشاوره به افراد وابسته به مواد شیمیایی و داروها ، آگاه سازی افراد در زمینه عوامل مؤثر بر اعتیاد از قبیل عوامل رفتاری، جسمی ، ذهنی ، عاطفی و روحی ، توانایی بکارگیری روش بهبودی دوازده قدمی ارائه خدمات و مشاوره به رهجویان را در بر دارد . این شغل با سازمانها و نهادهای متولی آسیب های اجتماعی از قبیل سازمان بهزیستی و شهرداری در ارتباط می باشد.

ویژگی های کارآموز ورودی

حداقل میزان تحصیلات : دیپلم

حداقل توانایی جسمی : سلامت کامل جسمانی و روانی و عدم استفاده از نیکوتین

مهارت های پیش نیاز این استاندارد : ندارد

طول دوره آموزش

طول دوره آموزش	: ۲۴۰ ساعت
- زمان آموزش نظری	: ۷۸ ساعت
- زمان آموزش عملی	: ۱۶۲ ساعت
- کارورزی	: - ساعت
- زمان پروژه	: - ساعت

شیوه ارزشیابی

۱- ارزشیابی نظری ۲۵٪

۲- ارزشیابی عملی ۶۵٪

۳- سنجش مشاهداتی ۱۰٪

صلاحیت های حرفه ای مربیان

فوق لیسانس در رشته های جامعه شناسی، روان شناسی و علوم تربیتی، مشاوره و...
دارا بودن سابقه پژوهشی و اجرایی در حوزه اعتبار

استاندارد شغل □

– شایستگی های □ شغلی

ردیف	توانایی ها
۱.	توانایی ارائه مشاوره فردی در زمینه درمان و پیشگیری اعتیاد به معتادان
۲.	توانایی ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به رهجویان
۳	توانایی آگاه سازی درباره رفتارهای پرخطر به منظور پیشگیری از بیماری های ویروسی مانند هپاتیت و ...
۴	توانایی ارائه مشاوره به افراد وابسته به مواد شیمیایی و داروها
۵	توانایی آگاه سازی افراد در زمینه عوامل مؤثر بر اعتیاد از قبیل عوامل رفتاری، جسمی، ذهنی، عاطفی و روحی
۶	توانایی بکارگیری افراد در زمینه بهبودی دوازده قدمی
۷	توانایی بکارگیری گروه درمانی
۸	توانایی راهنمایی معتادان به سیستم های حمایتی و مراقبتی
۹	
۱۰	
۱۱	

استاندارد آموزش

– برکگی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی ارائه مشاوره فردی در زمینه درمان و پیشگیری اعتیاد به معتادان
	جمع	عملی	نظری	
	۳۳	۲۵	۸	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن مازیک جزوه درسی اقلیما، مصطفی و راهب، غنچه (۱۳۸۵): مددکاری فردی؛ کار با فرد، تهران، نشر دانژه، چاپ دوم.				دانش :
			۲	- مشاوره، روان درمانی و مددکاری
			۲	- اصول مشاوره
			۲	- انواع مشاوره (مشاوره هم سنگ، مشاوره ایجاد انگیزه، مشاوره مراحل تغییر...)
			۲	- ویژگی های مشاور
				مهارت :
		۷		- روان درمانی
		۶		- ارائه انواع مشاوره به خانواده های معتادانی که قصد ترک مصرف مواد اعتیاد آور را دارند
		۶		- ارائه انواع مشاوره به افراد مصرف کننده
		۶		- مددکاری
			نگرش :	
			- حفظ حریم خصوصی مراجعہ کنندگان	
			- رعایت رازداری	
			- عدم ارائه مشاوره غیرعلمی	
			ایمنی :	
			-	
			توجهات زیست محیطی :	

استاندارد آموزش

– برکگی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی و ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به رهنویان
	جمع	عملی	نظری	
	۴۵	۳۰	۱۵	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک جزوه درسی تشویقی ، فروهی (۱۳۸۷): عطش برای آزادی ، فروهر تشویقی ، چاپ سوم تشویقی ، فروهی (۱۳۸۸): کتاب راهنما، تهران، فروهرتشویقی تشویقی ، فروهی (۱۳۸۵): مداخله ، تهران ، انتشارات راه رشد ، چاپ دوم جمعی خیریه تولد دوباره(۱۳۸۵): پروتکل درمانی ، پرهیز مدار و ایمان مدار				دانش : – انواع درمان های اعتیاد – برنامه های درمانی غیردارویی – برنامه درمانی – آشنایی با انواع روش های درمانی دارویی و غیردارویی (سم زدایی، درمان نگهدارنده ، درمان های پیشگیری از عود، سرپایی ، نگهداری...) – روش درمانی پرهیز مدار و ایمان مدار (پروتکل درمانی پرهیز مدار و ایمان مدار) – روشهای درمان ، واقعیت درمانی، پیشگیری از عود – تاثیر عوامل مذهبی در کاهش اعتیاد
				مهارت : – بررسی مشکلات معتادان – ارجاع معتادان به نهادهای مرتبط و همکار – به کارگیری پروتکل درمانی ایمان مدار- پرهیزمدار – به کارگیری روش سم زدایی و درمان نگهدارنده – یاری رسانی برای پیشگیری از بازگشت معتاد (عود) – به کارگیری انواع درمان های اعتیاد
				نگرش : – توجه به بیماری بودن اعتیاد – توجه به بازگشت پذیر بودن اعتیاد – همراهی کامل با معتاد
				ایمنی : –
				توجهات زیست محیطی : –

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی آگاه سازی درباره رفتارهای پرخطر به منظور پیشگیری از بیماری‌های ویروسی مانند هپاتیت و...
	جمع	عملی	نظری	
	۳۰	۲۰	۱۰	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک جزوه درسی فرنام، رابرت (۱۳۸۵): بیماری‌های اعتیاد آور، جزوه درسی، چاپ نشده فرنام، رابرت (۱۳۸۵): HIV- AIDS ، جزوه درسی، چاپ نشده فرنام، رابرت (۱۳۸۵): آشنایی با مواد مورد سوء مصرف . جزوه درسی . چاپ نشده				دانش : - بیماری‌ها، مشکلات و مسائل اجتماعی همراه با اعتیاد و انواع شیوه‌های درمان آنها - اختلالات همراه نظیر اختلالات اضطرابی، افسردگی - مشکلات رفتاری همراه sexstual Addiction ، پرخوری و... - مسائل اجتماعی ناشی از اعتیاد - بیماری‌های همراه
				مهارت : - بکارگیری شیوه‌های درمان مناسب با مشکلات و مسائل اجتماعی همراه اعتیاد - بکارگیری روش مناسب در مواجهه با اختلالات اضطرابی و افسردگی - برخورد مناسب با مشکلات رفتاری همراه با اعتیاد از قبیل پرخوری و... - کمک به مسائل اجتماعی ناشی از اعتیاد
				نگرش : - بهبودی امری دائمی است - بهبودی به یکباره اتفاق نمی‌افتد - اعتیاد پدیده‌ای چند وجهی است و دارای ابعاد مختلف می‌باشد
				ایمنی : -
				توجهات زیست محیطی : -

استاندارد آموزش

– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی ارائه مشاوره به افراد وابسته به مواد شیمیایی و داروها
	جمع	عملی	نظری	
	۲۲	۱۲	۱۰	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی				دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک جزوه درسی محضری، کامبیز(۱۳۸۵): شناخت دارویی. جزوه درسی، چاپ نشده			۲ ۱ ۲ ۲ ۲ ۱	دانش : – انواع مواد مخدر – نحوه تأثیر مواد مخدر بر سیستم مغزی – عوارض جسمی انواع مواد مخدر – عوارض روانی انواع مواد مخدر – عوارض اجتماعی انواع مواد مخدر – مفاهیم مسمومیت و علائم مربوطه فیزیولوژی اعتیاد، علائم ترک، وابستگی و مسمومیت
محضری، کامبیز(۱۳۸۵): انواع مواد مخدر. جزوه درسی، چاپ نشده		۲ ۲ ۲ ۲ ۲ ۲		مهارت : – ارائه مشاوره در زمینه نحوه تأثیر الکل بر سیستم مغزی – ارائه مشاوره در زمینه نحوه تأثیر اپیوئیدها بر سیستم مغزی – ارائه مشاوره در زمینه نحوه تأثیر مواد استنشاقی و سایر مواد مخدر بر سیستم مغزی – کاهش عوارض جسمی انواع مواد مخدر – کاهش عوارض روانی انواع مواد مخدر – کاهش عوارض اجتماعی انواع مواد مخدر
				نگرش : – معتاد، مجرم نیست – همراهی با معتاد
				ایمنی : –
				توجهات زیست محیطی : –

استاندارد آموزش

– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی آگاه‌سازی در زمینه عوامل موثر بر اعتیاد از قبیل عوامل رفتاری، جسمی، ذهنی، عاطفی و روحی
	جمع	عملی	نظری	
	۴۵	۳۰	۱۵	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک				دانش : – آگاهی مدد یاران در رابطه با وابستگی (codependency) و آموزش مهارت‌های زندگی لازم جهت خود درمانی و بهره‌گیری از گروه‌های هم‌تا (peer Group) و بهره‌برداری از (group dynamic) ۱- مبانی و تاریخچه Codependency ۲- تئوری‌های چگونگی پیدایش Codependency ۳- عوامل و پیش‌زمینه‌ها ۴- شاخص‌های هم‌وابستگی ۵- نقش‌های اعضای خانواده‌های هم‌وابسته ۶- درمان هم‌وابستگی ۷- شجره‌نامه ۸- خوددرمانی، گروه درمانی، تفاوت‌های خانواده سالم، ارزیابی روند بهبودی
فرنام، رابرت (۱۳۸۵): بیماری‌های اعتیاد آور، جزوه درسی، چاپ نشده.			۲	
فرنام، رابرت (۱۳۸۵): HIV - AIDS، جزوه درسی، چاپ نشده.			۲	
فرنام، رابرت (۱۳۸۵): آشنایی با مواد مورد سوء مصرف، جزوه درسی، چاپ نشده.			۲	
			۱	
				مهارت : – کمک به معتادان در رهایی از وابستگی به مواد مخدر – مراقبت هنگام عود (بازگشت به مصرف) – بررسی عوامل هم‌وابسته به مصرف مواد مخدر
		۱۰		
		۱۰		
		۱۰		
	نگرش : – اعتیاد فقط بیماری جسمی نیست – –			
	ایمنی : –			
	توجهات زیست محیطی : –			

استاندارد آموزش

– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی بکارگیری روش بهبودی دوازده قدمی
	جمع	عملی	نظری	
	۳۰	۲۰	۱۰	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی				دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک جزوه درسی تشویقی، فروهر و کافی، همایون (۱۳۸۵): قدم‌های وابستگی، جزوه درسی چاپ نشده				دانش : – مبانی نظری ۱۲ قدم درمان – سیستم TOT جهت انتقال مهارت‌ها به اعضاء ۱۲ قدمی واجد شرایط – توجیه ۱۲ قدم درمانی به زبان علمی – قدم یک، پذیرش بیماری – قدم‌های دو، سه، یازده، توکل و توسل به نیروی برتر (خداوند) – قدم‌های چهار، پنج، شش، هفت، بررسی شخصیت و پالایش درون – قدم‌های هشت، نه، ده، ترمیم روابط ناسالم – قدم دوازده، به کارگیری اصول آموخته شده و خدمت به دیگران
				مهارت : – آگاه‌سازی افراد بهبود یافته برای مراقبت از بهبودی خود – انتقال قدم یک، پذیرش بیماری – انتقال قدم‌های دو، سه، یازده، توکل و توسل به نیروی برتر (خداوند) – انتقال قدم‌های چهار، پنج، شش، هفت، بررسی شخصیت و پالایش درون – انتقال هشت، نه، ده، ترمیم روابط ناسالم – انتقال به کارگیری اصول آموخته شده و خدمت به دیگران
				نگرش : – پیام بهبودی گرفتنی است نه دادنی
				ایمنی : –
				توجهات زیست محیطی : –

استاندارد آموزش

– برکگی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی بکارگیری گروه درمانی
	جمع	عملی	نظری	
	۱۵	۱۰	۵	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن ماژیک جزوه درسی اقلیما، مصطفی (۱۳۸۲): کار با گروه: شناخت، بویایی، درمان، تهران، انتشارات اسپند هنر				دانش : - تعریف و اصول تسهیل گری در اعتیاد - Group Mobilization هدف گذاری در گروه - اصول هدایت گروه، ائتلاف گروهی، مشاوره گروه - راه های تشویق اعضاء به مشارکت در گروه - اصول اداره تعارضات در گروه
			۱	
			۱	
			۱	
			۱	
			۱	
			۱	
				مهارت : - هدف گذاری ، هدایت و جمع بندی گروه - اداره تعارضات در گروه - گزارش نویسی گروهی - مشارکت دادن اعضاء گروه - تسهیلگری در اعتیاد
		۲		
		۲		
		۲		
		۲		
		۲		
				نگرش : - رعایت حقوق دیگران - پرهیز از خود محوری - توجه بیان احساسات
			ایمنی : -	
			توجهات زیست محیطی : -	

استاندارد آموزش
- برگه‌ی تحلیل آموزشی -

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی راهنمایی معتادان به سیستم های حمایتی و مراقبتی
	جمع	عملی	نظری	
	۲۰	۱۵	۵	
تجهیزات، ابزار، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش، مهارت، نگرش، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لب تاپ تخته وایت برد پرده نمایش اسلاید ویدئو پروژکشن اقلیما، مصطفی و راهب، غنچه (۱۳۸۵): فردی، کار با فرد، تهران، نشر دانژه، چاپ دوم رزاقی، منظر (۱۳۸۷): آسیب اجتماعی، جزوه درسی چاپ نشده،			۱	دانش : - مسائل حقوقی
			۱	- سازمان های حمایتی
			۱	- ارجاع صحیح
			۱	- کارکردهای نهادهای حمایتی
			۱	- انواع سیستم های حمایتی و مراقبتی
				مهارت : - ارجاع به نهادهای حمایتی مرتبط
		۵		- برقراری ارتباط منظم با نهادهای حمایتی
		۵		- همکاری با سیستم های حمایتی و مراقبتی
		۵		-
				-
				نگرش : - اعتیاد جرم نیست - مسئولیت پذیری نسبت به مشکلات مراجعین - انعطاف پذیر بودن در برابر مشکلات
				ایمنی : -
			توجهات زیست محیطی : -	

– برگه استاندارد تجهیزات ، مواد ، ابزار

ردیف	مشخصات فنی	تعداد	شماره
۱	لب تاپ	۱ دستگاه	
۲	ویدئو پروژکشن	۱ دستگاه	
۳	پرده نمایش اسلاید	۱ عدد	
۴	ماژیک	۳ رنگ مختلف	
۵	تخته وایت برد	۱ عدد	
۶	کاغذ	یک بسته	

توجه :

– تجهیزات برای یک کارگاه به ظرفیت ۱۵ نفر در نظر گرفته شود .

– ابزار به ازاء هر سه نفر محاسبه شود .

– مواد به ازاء یک نفر کارآموز محاسبه شود .

– منابع و نرم افزار های آموزشی

ردیف	شرح
۱	<p>✓ اقلیما، مصطفی (۱۳۸۲): کار با گروه: شناخت، پویایی، درمان، تهران، انتشارات اسپند هنر</p> <p>✓ اقلیما، مصطفی و راهب، غنچه (۱۳۸۵): مددکاری فردی کار با فرد، تهران، نشر دانژه، چاپ دوم.</p> <p>✓ برادشاو، جان: تحلیل سیستمی خانواده، ترجمه مهدی قرچه داغی.</p> <p>✓ تشویقی، فروهر (۱۳۸۵): مداخله، تهران، انتشارات راه رشد، چاپ دوم.</p> <p>✓ تشویقی، فروهر (۱۳۸۷): عطش برای آزادی، تهران، فروهر تشویقی، چاپ سوم.</p> <p>✓ تشویقی، فروهر (۱۳۸۸): کتاب راهنما، تهران، فروهر تشویقی.</p> <p>✓ تشویقی، فروهر و کافی، همایون (۱۳۸۵): قدمهای وابستگی، جزوه درسی چاپ نشده</p> <p>✓ جمعیت خیریه تولد دوباره (۱۳۸۵): پروتکل درمانی پرهیز مدار و ایمان مدار.</p> <p>✓ رزاقی، منظر (۱۳۸۷): آسیب شناسی اجتماعی، جزوه درسی چاپ نشده.</p> <p>✓ رفیعی، حسن و دیگران (۱۳۸۷): روشهای تحقیق بین رشتهای در اعتیاد و سایر مشکلات و انحرافات اجتماعی، تهران، نشر دانژه</p> <p>✓ فرنام، رابرت (۱۳۸۵): HIV-AIDS، جزوه درسی، چاپ نشده.</p> <p>✓ فرنام، رابرت (۱۳۸۵): آشنایی با مواد مورد سوء مصرف، جزوه درسی، چاپ نشده.</p> <p>✓ فرنام، رابرت (۱۳۸۵): بیماریهای اعتیاد آور، جزوه درسی، چاپ نشده.</p> <p>✓ محضری، کامبیز (۱۳۸۵): انواع مواد مخدر، جزوه درسی، چاپ نشده.</p> <p>✓ وایت فیلد، چارلز (۱۳۸۱): هم وابستگی، رهایی از وضعیت بشری، ترجمه حسام الدین معصومیان شرقی، تهران، انتشارات فارابی حکیم.</p> <p>کامپیوتر</p>
۲	